

Frihed til at vælge

Regeringen
Maj 2004

Frihed til at vælge, maj 2004

Publikationen kan bestilles hos:

Schultz Information
Herstedvang 12,
2620 Albertslund
Telefon 43 63 23 00
Fax: 43 63 19 69
E-mail: schultz@schultz.dk
Hjemmeside: www.schultz.dk

Henvendelse om publikationen kan i øvrigt ske til:

Finansministeriet
Christiansborg Slotsplads 1
11. kontor
1218 København K
Telefon 33 92 33 33

Omslag: b:graphic A/S
Billeder: Scanpix
Tryk: Schultz Grafisk
Oplag: 5.000
Pris: Gratis
ISBN: 87-7856-648-7

Elektronisk publikation:
Produktion: Finansministeriet
ISBN: 87-7856-649-5

Publikationen kan hentes på Finansministeriets hjemmeside:
www.fm.dk og Indenrigs- og Sundhedsministeriets hjemmeside:
www.im.dk

Forord

Regeringen har med ”Det nye Danmark”, fremlagt et gennemtænkt og ambitiøst forslag til en reform af den offentlige sektor. Regeringen vil sætte borgeren i centrum for fornyelsen. Vi vil indrette den offentlige sektor efter borgernes behov og ønsker.

Regeringen ønsker en offentlig sektor med et stærkt lokalt engagement og demokrati. Borgerne skal have mere indflydelse på den service, det offentlige tilbyder, og beslutninger skal tages så tæt på borgerne som muligt. En reform af den offentlige sektor vil samle opgaverne tættere på borgerne og sikre bedre service til den enkelte.

Det vil give borgerne en bredere vifte af servicetilbud at vælge imellem, fordi større kommuner kan tilbyde borgerne mere variation i serviceydelserne. Vi skal væk fra den opfattelse, at de samme løsninger kan bruges til alle. Det giver den største tilfredshed, hvis borgerne selv kan vælge de tilbud, der er tilpasset deres ønsker og behov. Derfor er frihed til at vælge selv en hjørnesten i regeringens arbejde med at forny den offentlige sektor.

For regeringen er det vigtigt at fastholde det fælles ansvar for de svage i vores samfund. Øget valgfrihed fjerner ikke det offentliges ansvar for at træde til og hjælpe, når der er brug for det. Men tiden er løbet fra den opfattelse, at hjemmehjælp, børnepasning eller andre velfærdsydelser *nødvendigvis* skal leveres af personer, der er ansat hos en offentlig myndighed. Hvis borgerne ønsker, at en anden skal udføre arbejdet, er det borgernes valg. Det afgørende er, at det fortsat er den offentlige myndighed, f.eks. kommunen, der

har ansvaret for, at borgeren får den hjælp eller service han eller hun er berettiget til – og ikke hvem, der leverer den.

Det er et fælles ansvar, at vores børn sikres gode pasningsmuligheder. Det er også en offentlig opgave at sikre, at vore ældre får den personlige hjælp og pleje, de har behov for. Men de enkelte forældre eller ældre skal selv have mulighed for at vælge, hvordan og af hvem pasningen eller hjælpen skal udføres. Det giver selvbestemmelse til borgerne, fleksibilitet og større tilfredshed – uden at det koster samfundet ekstra.

Med reformprogrammet *Velfærd og Valgfrihed* fremlagde regeringen i 2002 en samlet strategi for øget valgfrihed i den offentlige sektor. De konkrete forslag i programmet er nu ved at være gennemført. Der er indført nye valgmuligheder på de centrale velfærdsområder og på en række øvrige serviceydelser. Børnefamilierne, de ældre og handicappede er blandt de grupper, der har fået større fleksibilitet og valgfrihed.

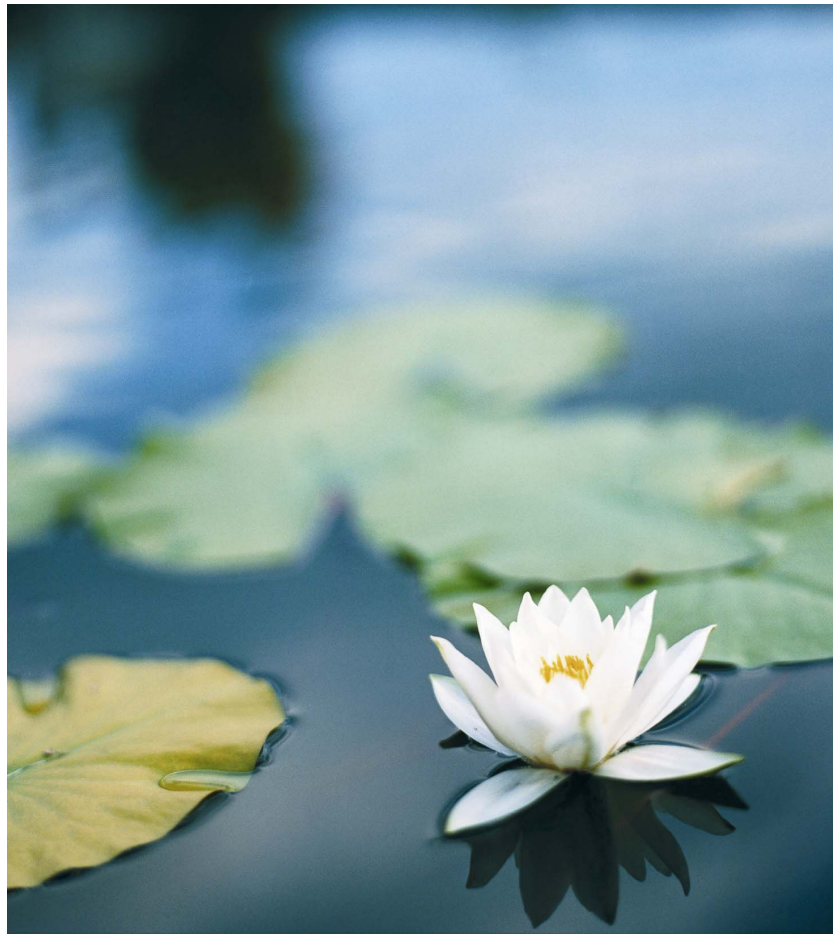
Regeringen vil fortsætte med at styrke borgernes muligheder for at vælge mellem forskellige offentlige eller private løsninger. Det frie valg skal være reelt. På nogle områder vil regeringen styrke valgfriheden yderligere gennem nye lovgivningsinitiativer. Det gælder f.eks. børnepasning og folkeskolen. På andre områder er lovgivningen på plads. Det, der udestår, er et større kendskab til valgmulighederne og stærkere fokus på det frie valg i de enkelte kommuner og amter.

Regeringen har derfor fremsat et lovforslag, der forpligter kommuner og amter til at informere borgerne om valgmulighederne på de enkelte serviceområder og indholdet i de konkrete servicetilbud.

Med denne pjece ønsker regeringen at bidrage til et større kendskab til og debat om det frie valg. Pjecen beskriver baggrunden for regeringens strategi for mere frit valg. Desuden giver pjecen et overblik over de nye valgmuligheder, der er gennemført på de centrale velfærdsområder, og hvor man kan finde yderligere information. Afslutningsvis beskrives nogle af de områder, hvor regeringen vil tage fat på at styrke det frie valg yderligere.

Regeringen

Frihed til at vælge

1. Hvorfor mere valgfrihed i den offentlige sektor?

Større valgfrihed mellem offentligt finansierede serviceydelser giver en række væsentlige fordele. Regeringen ønsker at styrke det frie valg af særligt tre grunde:

- Frit valg øger borgernes selvbestemmelse
- Frit valg giver mere variation og fleksibilitet i serviceydelserne
- Frit valg kan øge kvaliteten og effektiviteten i de offentlige serviceydelser gennem konkurrence

Frit valg øger borgernes selvbestemmelse

Regeringens målsætning er at fastholde og fremtidssikre det danske velfærdssamfund. Men regeringen vil samtidig sikre, at velfærdssamfundet ikke fører til umyndiggørelse og fjerner borgernes initiativ og selvbestemmelse.

I det daglige møder borgerne det offentlige system i forskellige situationer. I børnenes daginstitution eller børnenes skole. På arbejdsformidlingen, hospitalet eller hos lægen. I langt de fleste tilfælde er det et positivt møde. Den offentlige sektor er velfungerende og professionel. Men i nogle tilfælde bygger mødet på, at borgeren reelt ikke kan gå andre steder hen. Det ændrer frit valg på.

Frit valg giver borgerne en reel mulighed for at vælge at gå til en anden myndighed eller serviceleverandør. For regeringen er det ikke et mål i sig selv, at flere skal vælge noget andet, men derimod at flere skal have *muligheden* for at vælge mellem flere tilbud af høj kvalitet. Mødet med den offentlige institution bliver dermed ikke

Frihed til at vælge

pålagt, men tilvalgt. Det styrker borgernes stilling over for systemet.

Samtidig viser brugerundersøgelser, at alene muligheden for at vælge øger tilfredsheden med servicen. Selv om mange ikke vælger en anden daginstitution eller ældrebolig, så betyder bevidstheden om, at man *kunne* vælge anderledes ofte et større engagement i og tilfredshed med den ydelse, man modtager. Det er til glæde for såvel brugerne af serviceydelserne som deres leverandører.

For regeringen er det samtidig et spørgsmål om menneskesyn: Det er borgerne og ikke systemet, der er de rette til at vælge, hvilket tilbud der passer den enkelte bedst.

Frit valg kan også bane vejen for en mere åben og ligeværdig dialog mellem brugerne og de offentlige institutioner. Uden valgfrihed har de offentlige institutioner automatisk fået ”kunder i butikken” efter anvisning fra en offentlig myndighed, men ”kunderne” – det vil sige borgerne – har ikke haft noget alternativ. Det risikerer at føre til klientgørelse og manglende engagement hos brugerne. Med frit valg eksisterer alternativet. Og institutionerne får en kontant tilskyndelse til at interessere sig for, hvad brugerne forventer af servicetilbudet og en tilskyndelse til at forbedre kvaliteten. Det kan skabe grundlaget for en konstruktiv, engageret og ligeværdig dialog mellem brugere og udbydere af serviceydelser.

Frit valg giver mere variation og fleksibilitet i serviceydelserne

Med frit valg øges variationen og fleksibiliteten i de servicetilbud, som borgerne stilles over. Det er i sig selv en væsentlig kvalitet.

Borgerne får dermed mulighed for at søge mod de tilbud, der passer dem bedst.

Eksempelvis kan det for nogle børnefamilier af familiemæssige eller geografiske årsager være en klar serviceforbedring, at de får mulighed for at benytte et dagtilbud i en anden kommune end hjemkommunen. Tilsvarende er det en fordel for ældre, handicappede og sindslidende, at de har mulighed for selv at vælge, hvor de ønsker at bo.

Valgmulighederne betyder også en øget variation i de servicetilbud, som borgerne stilles over for. Det giver bedre mulighed for at få opfyldt særlige ønsker eller behov, når borgerne kan søge mod de tilbud, der er specialiseret på en ønsket måde. For én familie kan en børnehave med et særligt værdigrundlag være det eneste rigtige, mens andre er mere optaget af, om institutionen eksempelvis prioriterer friluftsliv eller arbejder med en bestemt pædagogisk metode. Tilsvarende vil nogle patienter være parat til at rejse langt for at modtage behandling på et sygehus, der har kortere ventetider eller en særlig ekspertise på et bestemt område, mens andre lægger vægt på at blive behandlet af et hospital tæt på bopælen.

Borgernes mulighed for at vælge og fravælge servicetilbud skaber også i sig selv en tilskyndelse til, at de enkelte serviceudbydere tilbyder fleksibilitet eller søger at målrette deres tilbud i forhold til andre tilbud. Samtidig må serviceudbyderne i højere grad sætte ord på, hvad de tilbyder deres brugere. Det kan anspore til udvikling og udveksling af gode ideer og løsninger. På ældreområdet betyder det frie valg af hjemmehjælp eksempelvis, at såvel de kommunale som private tilbud skal beskrives i tilgængelig form, så brugerne får et grundlag for at træffe et valg.

Frihed til at vælge

Bedre kvalitet og mere effektivitet gennem konkurrence

Frit valg kan også gennem konkurrence føre til mere effektivitet og bedre kvalitet i servicetilbudene til borgerne. Med valgfrihed får brugerne mulighed for at søge væk fra tilbud, som opleves som mindre gode. Det kan anspore til sund konkurrence mellem leverandørerne.

Institutioner, som oplever at brugerne søger andre steder hen kan være tvunget til at nedjustere deres aktivitet og i yderste konsekvens lukke. I mange tilfælde vil en faldende søgning dog snarere få institutionerne til at foretage en kritisk vurdering af deres service og at sadle om for bedre at møde brugernes ønsker.

Frit valg mellem udbydere af serviceydelser kan dermed føre til innovation og udvikling af bedre arbejdsgange. Det kan skabe bedre ydelser, der i højere grad sætter brugerne i centrum. Institutioner, der opfatter brugerne som et standardproblem, der kalder på en standardløsning, tilhører tiden før det frie valg.

2. Nye valgmuligheder på velfærdsområderne

Nedenfor følger en række eksempler på områder, hvor regeringen har givet borgerne mere frit valg. Desuden kan man læse om, hvor man kan få mere information om det frie valg.

Børnefamilier

Regeringen ønsker at skabe bedre og mere fleksible rammer for børnefamilierne ved at indrette ordningerne, så pengene i højere grad følger barnet. Med de gennemførte initiativer har forældrene således fået større frihed til at vælge hvor og hvordan, deres børn skal passes. Det giver børnefamilierne bedre rammer for at kombinere familieliv og arbejdsliv på en fleksibel og hensigtsmæssig måde.

Pengene følger barnet – over kommunegrænser

Fra 1. januar 2004 er der skabt mulighed for, at forældre både kan blive skrevet op til dagtilbud i deres egen kommune og i andre kommuner.

Forældrene har ret til at fremsætte ønsker om hvilke konkrete dagtilbud, de helst vil have deres børn passet i, og kommunerne er forpligtede til bedst muligt at tage højde for ønskerne. Forældrene skal dog betale forskellen, hvis de vælger et tilbud i en anden kommune, der er dyrere end hjemkommunens.

For nogle forældre vil det f.eks. være en fordel at kunne få sit barn passet i nærheden af arbejdspladsen i en anden kommune, eller det kan være, at der i nabokommunen ligger en institution med en bestemt pædagogisk profil, som familien finder attraktiv.

Pengene følger barnet – private pasningsordninger

Fra 1. august 2003 har alle forældre haft ret til at vælge at få et økonomisk tilskud til at ansætte en privat børnepasser eller benytte en privat pasningsordning i stedet for en plads i et dagtilbud. Samtidig er der indført mulighed for søskendetilskud til denne ord-

ning. Tilskuddet kan gives fra børnene er 24 uger og til det tidspunkt, hvor barnet skal i børnehaveklasse. Kommunen kan dog vælge at afgrænse de aldersgrupper, der kan modtage tilskuddet.

På den måde kan forældrene i højere grad selv bestemme, hvornår og under hvilke forhold de vil have deres børn passet – det giver mere fleksibilitet i hverdagen.

Pengene følger barnet – pasning af egne børn

Fra den 1. juli 2002 kan den enkelte kommune vælge at give et tilskud til pasning af egne børn. Hensigten er at give mulighed for en bredere sammensætning af pasningsmuligheder og forældrene en større frihed til at vælge de løsninger, der giver bedst sammenhæng mellem arbejds- og familieliv.

Fakta om større valgfrihed på dagtilbudsområdet

Nærmere om reglerne

Med Lov om frit valg af dagtilbud over kommunegrænser m.v. har alle forældre per 1. januar 2004 fået ret til at fremsætte ønsker om, hvilke konkrete dagtilbud de ønsker deres barn optaget i. Forældrene har dog ikke et retskrav på at få deres barn optaget i en bestemt institution, men kommunerne er forpligtede til at tage højde for forældrenes ønsker.

Det er ligeledes blevet nemmere at vælge dagtilbud i en anden kommune, idet alle børn har ret til at blive opskrevet på en venteliste til dagtilbud i andre kommuner end opholdskommunen. Optagelse og opskrivning foregår efter de retningslinier, som er gældende i den kommune, hvor barnet ønskes passet. En kommune kan afvise at optage børn fra andre kommuner, hvis deres optagelse medfører, at der ikke er plads til kommunens egne børn. Kommuners beslutning om at lukke ventelister for andre kommuners børn kan maksimalt vare 3 måneder og skal indberettes til Styrelsen for Social Service. Hvis kommunen ønsker at forlænge lukningsperioden, skal den træffe en ny beslutning, som ligeledes skal indberettes til Styrelsen for Social Service.

Forældre, der får deres barn optaget i et dagtilbud i en anden kommune, kan tage det offentlige tilskud med sig – pengene følger barnet. Størrelsen af tilskuddet udregnes på baggrund af omkostningerne i opholdskommunens dagtilbud for aldersgruppen. Hvis forældre derfor vælger et dyrere dagtilbud – i en anden kommune – skal de selv betale forskellen. Derfor er det en god idé at tjekke med kommunen, hvad egenbetalingen vil blive.

Forældres valgfrihed er også blevet styrket ved, at forældre har ret til at vælge en privat pasningsordning i stedet for et kommunalt tilbud.

Endelig kan kommunerne yde tilskud til pasning af egne børn til forældre med børn i alderen fra 24 uger og indtil det tidspunkt, hvor børn almindeligvis starter i børnehaveklasse. Tilskud til pasning af egne børn kan maksimalt ydes for et år, og der kan højst ydes tre tilskud pr. husstand.

Hvis man ønsker at benytte det frie valg

Hvis forældre ønsker at benytte sig af det frie valg af dagpasningstilbud – hvad enten det gælder på tværs af kommunegrænser eller private pasningstilbud – så skal opholdskommunen kontaktes. Det er nødvendigt at få et tilsagn om et tilskud fra opholdskommunen for at få adgang til andre kommuners pasningstilbud.

For mere information se bl.a.

- Bekendtgørelse af Lov om social service, kapitel 4, www.retsinfo.dk.
- Styrelsen for Social Service, Socialministeriet, har oprettet en hjemmeside, hvor man kan finde information om hvilke kommuner, der pt. har måttet lukke ventelisterne for børn fra andre kommuner: www.ventelistelukning.dk.

Sundhed

Frit og udvidet sygehusvalg

Siden begyndelsen af 1990'erne har der været frit valg til sygehusbehandling på de offentlige sygehuse i Danmark.

Med det udvidede frie sygehusvalg, som blev indført fra 1. juli 2002, er valgfriheden blevet markant styrket. Det frie sygehusvalg omfatter nu også private sygehuse og klinikker samt sygehuse i udlandet.

En patient, som skal vente mere end 2 måneder på at blive behandlet på et af opholdsamtets egne sygehuse mv., kan i stedet vælge at blive behandlet på et af de ca. 150 private eller udenlandske sygehuse og klinikker, som Amtsrådsforeningen har en aftale med.

Fakta om det udvidede sygehusvalg

Nærmere om reglerne

Det frie sygehusvalg omfatter i dag alle sygehusafdelinger, dvs. både afdelinger med basisfunktion og afdelinger med lands- og landsdelsfunktioner. En person, der henvises til sygehusbehandling, kan således vælge mellem opholdsamtets sygehuse, andre amters sygehuse og de i sygehusloven nævnte private specialsygehuse, uanset opholdsamtets behandlingstilbud og kriterier for sygehusbehandling i sit sygehusvæsen. Patienter fra andre amter kan dog afvises af kapacitetsmæssige hensyn.

De private sygehuse og sygehuse i udlandet, der har ønsket og opnået en aftale med Amtsrådsforeningen, er blevet omfattet af det udvidede frie sygehusvalg. Dette betyder, at patienter kan vælge at blive behandlet på et privat sygehus eller klinik eller på et sygehus i udlandet, hvis ventetiden på behandling på opholdsamtets sygehuse mv. overstiger 2 måneder. Hvis sygehuset allerede ved, at ventetiden til behandling overstiger 2 måneder, ved modtagelsen af henvisningen, skal sygehuset inden 8 hverdage oplyse patienten om muligheden for at benytte det udvidede frie valg.

Opholdsamtet afholder udgiften til sygehusbehandling på sygehuse i andre amter, på private sygehuse og klinikker samt på sygehuse i udlandet efter disse regler. Behandlingen er således gratis for patienten.

Hvis man ønsker at benytte det frie valg

Hvis en patient ønsker at benytte sig af det frie sygehusvalg, kan den praktiserende læge hjælpe med yderligere information om ventetider og behandlingsmuligheder. Med en lægehenvielse er det muligt at vælge mellem alle offentlige sygehuse og afdelinger i hele landet, der varetager den pågældende behandling, og lægen sender henvisningen til det sygehus, som patienten vælger.

Desuden er der i alle amter en patientvejleder, som har til opgave at vejlede patienter om frit valg, klage- og erstatningsregler, ventetider osv. Der er information om patientvejlederne på amternes egne hjemmesider samt på www.venteinfo.dk.

Frihed til at vælge

For mere information se bl.a.

- Indenrigs- og Sundhedsministeriets pjece ”Frit valg af sygehuse”, 2004. Pjecen kan findes på Indenrigs- og Sundhedsministeriets hjemmeside www.im.dk.
- De private og udenlandske sygehuse, som Amtsrådsforeningen har en aftale med, kan ses på Amtsrådsforeningens hjemmeside www.sygehusvalg.dk.
- Ventetiden for en lang række behandlinger og undersøgelser på offentlige sygehuse samt hos praktiserende speciallæger og private sygehuse, der har indgået en aftale med Amtsrådsforeningen, kan ses på hjemmesiden www.venteinfo.dk.

Friere valg af egen læge

Muligheden for frit at vælge alment praktiserende læge er blevet styrket.

Der er i dag frit valg af alment praktiserende læge - også på tværs af amts- og kommunegrænser. Dog kan lægen sige nej til en patient, der bor længere væk end 15 km – i Københavnsområdet 5 km – fra lægens praksis.

Fakta om det friere valg af egen læge

Nærmere om reglerne

Reglerne for valg af egen læge er fastsat i landsoverenskomst mellem Sygesikringens Forhandlingsudvalg og Praktiserende Lægers Organisation, og er godkendt af indenrigs- og sundhedsministeren.

Reglerne giver den enkelte ret til frit valg af alment praktiserende læge. Retten til frit valg gælder også på tværs af kommune-/amtsgrænser.

Lægen kan afvise at få tilmeldt en patient, hvis der er mere end 15 km mellem lægens praksis og personens bopæl. I hovedstadsområdet er det dog kun 5 km.

Hvis man ønsker at benytte det frie valg

Hvis en patient ønsker at benytte sig af det frie valg, skal der rettes henvendelse til kommunen, som kan oplyse nærmere om 15 km reglen samt om lægen og praksis.

For mere information se bl.a.

- Bekendtgørelse af Lov om offentlig sygesikring, www.retsinfo.dk.

Frit valg af børne- og ungdomstandpleje

Der er fra den 1. januar 2004 indført større valgfrihed i forhold til børn og unges tandpleje.

Med ordningen om frit valg af tandpleje er der skabt mulighed for, at børn og unge under 18 år frit kan vælge at modtage tandpleje i en anden kommune end i opholdskommunen. Desuden kan børn og unge også vælge at modtage tandpleje i en privat tandlægepraksis efter eget valg.

Fakta om det friere valg af børne- og ungdomstandpleje

Nærmere om reglerne

Kommunalbestyrelsen har pligt til at tilbyde gratis forebyggende og behandlede tandpleje til alle børn og unge under 18 år med bopæl i kommunen. Børn og unge kan dog vælge at modtage børnetandpleje hos en praktiserende tandlæge efter eget valg eller hos den kommunale tandpleje i en anden kommune.

Ønskes behandling i en anden kommunes tandpleje betaler opholdskommunen behandlerkommunen et beløb, der svarer til opholdskommunens gennemsnitlige udgifter pr. barn. Hvis behandlerkommunens tandpleje er dyrere end opholdskommunens, kan kommunalbestyrelsen i behandlerkommunen vælge at opkræve en egenbetaling hos barnet/forældrene. Derfor er det en god idé at tjekke med kommunen, hvad egenbetalingen vil blive.

Ved valg af privat tandlægepraksis i stedet for den kommunale tandpleje afhænger finansieringen af barnets alder. Børn under 16 år, der vælger privat tandlægepraksis, har ret til et tilskud på 65 pct. af udgifterne til den forebyggende og behandlede tandpleje, men skal altså selv finansiere de resterende 35 pct. De 16 og 17-årige, der vælger privat tandlægepraksis, skal ikke betale noget selv.

Visse særligt kostbare behandlinger skal dog godkendes af kommunen i forvejen. Ønskes en dyrere behandling i privat praksis end den, der kan godkendes af kommunen, kan forældrene til børn og unge under 16 år få refunderet et beløb svarende til 65 pct. af udgifterne til den godkendte behandling. De 16 og 17-årige kan få refunderet et beløb svarende til prisen på den behandling, som kommunalbestyrelsen har godkendt.

Hvis man ønsker at benytte det frie valg

Hvis forældre til børn og unge, eller de unge selv, ønsker at udnytte det frie valg kan de henvende sig til kommunen. Kommunen har således pligt til at oplyse om, hvorledes kommunen har tilrettelagt børne- og ungdomstandplejen og om de valgmuligheder, der foreligger.

For mere information se bl.a.

- Bekendtgørelse af Lov om tandpleje, www.retsinfo.dk.
- Dansk Tandlægeforenings hjemmeside: www.dtfnet.dk

Ældre

Frit leverandørvalg i hjemmeplejen

Fra den 1. januar 2003 er der indført større valgfrihed i hjemmeplejen, så modtagere af hjemmepleje selv kan vælge, hvem der skal sørge for personlig og praktisk hjælp.

Med ordningen har hjemmehjælpsmodtagere, f.eks. ældre og mennesker med handicap, fået mulighed for at vælge frit mellem flere forskellige leverandører, der tilbyder hjemmehjælp. Ofte kan der vælges mellem den kommunale hjemmehjælp og en eller flere private leverandører.

Dermed har den enkelte hjemmehjælpsmodtager mulighed for selv at vurdere hvilken leverandør, der yder den bedste service.

Det er den enkelte kommune, der afgør hvilke leverandører, der skal godkendes, og det er fortsat de kommunale myndigheder, der har ansvaret for at tildele hjælpen og følge op på, om alle nu også får den hjælp, der er behov for. Det er også de kommunale myndigheder, der sørger for betalingen af de private leverandører. Der gælder således de samme regler for betaling af hjemmehjælpen, uanset om hjemmehjælperen er privat eller kommunal. Det vil sige, at al varig hjælp er gratis.

Fakta om frit valg af leverandør af hjemmepleje

Nærmere om reglerne

Service_loven pålægger kommunerne at give adgang for kvalificerede private leverandører af personlig og praktisk hjælp, og dermed give hjemmehjælpsmodtagere mulighed for et frit leverandørvalg.

Loven indebærer blandt andet, at kommunalbestyrelserne er forpligtede til at godkende alle leverandører, der opfylder de opstillede kvalitetskrav og eventuelle priskrav. Så kan borgeren frit vælge den leverandør – privat eller kommunal – der skal levere den personlige eller praktiske hjemmehjælp, som kommunen har truffet afgørelse om.

Det frie leverandørvalg har ikke ændret på reglerne for betaling af hjemmehjælp. Det er fortsat kommunen, der står for betalingen af leverandøren, uanset om denne er kommunal eller privat. Den varige hjemmehjælp er således stadig gratis for den enkelte hjemmehjælpsmodtager, mens betalingen for den midlertidige hjemmehjælp afhænger af indkomsten. For levering af mad giver de fleste kommuner et tilskud, som supplerer borgerens egen betaling.

Hvis man ønsker at benytte det frie valg

Kommunen skal i samarbejde med leverandøren udarbejde informationsmateriale om de forskellige leverandører samt udlevere materialet til modtagerne af personlig og praktisk hjælp. Informationsmaterialet giver de enkelte hjemmehjælpsmodtagere et grundlag for at vælge den leverandør, som passer bedst til deres ønsker og behov.

Hvis den enkelte hjemmehjælpsmodtager ønsker at skifte leverandør, skal kommunen blot informeres om, hvilken leverandør der ønskes. Det er altid muligt at ændre sit valg og f.eks. skifte tilbage til sin gamle leverandør.

For mere information se bl.a.

- Bekendtgørelse af Lov om social service, www.retsinfo.dk.
- Socialministeriets og Ældresagens pjece "Frit valg og Fleksibel hjemmehjælp", 2004, www.sm.dk.
- Den Sociale Ankestyrelse "Frit valg i ældreplejen – 15 kommuners erfaringer og brugernes oplevelser", 2003, www.dsa.dk og www.sm.dk.
- Socialministeriets fritvalgsdatabase, ved Styrelsen for Social Service, www.fritvalgsdatabasen.dk.

Frihed til at vælge

Fleksibel hjemmehjælp

Der er samtidig indført mere fleksible regler for hjemmehjælpen. De nye regler for fleksibel hjemmehjælp giver hjemmehjælpsmodtagerne en større indflydelse på, hvilke opgaver der skal løses.

Den enkelte hjemmehjælpsmodtager kan således bytte rundt på ydelserne, for eksempel mellem indkøb og rengøring. Hjemmehjælpsmodtageren kan som udgangspunkt selv bestemme hvilke opgaver, han eller hun ønsker at bytte sig til.

Det er også muligt at bytte mellem personlig og praktisk hjælp. Det er dog ikke muligt at bytte mellem de to former for hjælp, hvis man ikke i forvejen er visiteret til både personlig og praktisk hjælp. Hjemmehjælperen skal desuden ud fra et socialfagligt hensyn vurdere, om det er forsvarligt at fravælge den tildelte hjælp til fordel for noget andet.

Fakta om fleksibel hjemmehjælp

Nærmere om reglerne

Reglerne om frit valg af leverandør af hjemmehjælp giver også mulighed for en mere fleksibel hjemmehjælp, hvor det er muligt for hjemmehjælpsmodtageren at bytte mellem forskellige ydelser. Hermed opnår den enkelte hjemmehjælpsmodtager en større indflydelse på hvilke opgaver, der løses.

Det er både muligt at bytte mellem forskellige typer af praktisk hjælp, forskellige typer af personlig hjælp og mellem personlig og praktisk hjælp. Betingelsen for at bytte mellem personlig og praktisk hjælp er dog, at hjemmehjælpsmodtageren i forvejen er visiteret til begge typer af hjælp. Endvidere skal omfanget af de ydelser, man ønsker at bytte til, svare til omfanget af de opgaver, der vælges fra.

Det er dog i sidste ende hjemmehjælperen, der skal vurdere, om det er fagligt forsvarligt at fravælge den tildelte hjælp til fordel for noget andet.

Hvis man ønsker at benytte den fleksible hjemmehjælp

Hvis en hjemmehjælpsmodtager ønsker andre opgaver løst, skal det i første omgang drøftes med hjemmehjælperen. Det er herefter hjemmehjælperens opgave at vurdere, om betingelserne for at benytte sig af den fleksible hjemmehjælp er opfyldt.

Det er kommunens ansvar at informere hjemmehjælpsmodtagerne om mulighederne for at bytte mellem forskellige former for hjælp.

For mere information se bl.a.

- Bekendtgørelse af Lov om social service, www.retsinfo.dk.
- Socialministeriets og Ældresagens pjece ”Frit valg og Flexibel hjemmehjælp”, 2004, www.sm.dk.

Frihed til at vælge

Frit valg af botilbud

Fra den 1. juli 2002 har alle personer, der er anvist en ældrebolig, plejebolig, plejehjemsplads eller en beskyttet bolig, fået ret til frit at vælge sådanne boliger.

Det frie boligvalg gælder både indenfor opholdskommunen og på tværs af kommunegrænser. Borgere, der er visiteret, kan frit vælge imellem de tilbud, som indgår i kommunens boligforsyning. Dette gælder, uanset om boligtilbudet er ejet af kommunen, en almen boligorganisation eller en selvejende institution.

Ønsker man en ældrebolig, plejebolig eller plejehjemsplads i en anden kommune, er det dog nødvendigt, at betingelserne for at blive visiteret til disse boligtyper er opfyldt i både fraflytnings- og tilflytningskommunen.

Det frie boligvalg betyder også, at ægtepar eller samlevende får ret til at blive boende sammen, når den ene får anvist en ældrebolig, plejebolig eller plejehjemsplads.

Fakta om det frie boligvalg på ældreområdet

Nærmere om reglerne

Det frie valg for ældre omfatter alle relevante botilbud, både ældre-/plejeboliger og plejehjem samt beskyttede boliger. Det er både muligt at vælge inden for opholdskommunen og i andre kommuner. En forudsætning for at kunne vælge på tværs af kommunegrænser er dog, at betingelserne for at blive anvist til en bolig af de nævnte typer er opfyldt i såvel egen kommune som i tilflytningskommunen. Hvis der ikke er ledige boliger i kommunen, visiteres borgeren til en venteliste.

I særlige tilfælde kan kommunalbestyrelsen dog afslå borgere fra andre kommuner at blive optaget på kommunens venteliste til plejeboliger. Denne undtagesbestemmelse gælder dog kun, hvis tilflytningen af borgere fra andre kommuner forhindrer kommunen i at kunne tilbyde botilbud til kommunens egne borgere.

Det frie valg af botilbud gælder også i forhold til selvejende plejehjem mv., der anvendes af de kommunale myndigheder.

Beboere i ældre-/plejeboliger – kommunale eller selvejende – har status som lejere og er således omfattet af lejelovgivningen. Det betyder, at beboerne betaler en egentlig husleje, hvortil der også kan opnås boligstøtte. Huslejen i ældre-/plejeboliger skal fastsættes således, at udgifterne til bebyggelsens drift kan afholdes af lejeindtægterne.

Hvis man ønsker at benytte det frie valg

Kommunerne er pålagt at udarbejde informationsmateriale om botilbudene, herunder om ventelisteoplysninger, som skal være tilgængelige for borgere i og uden for kommunen.

For mere information se bl.a.

- Bekendtgørelse af Lov om social service, www.retsinfo.dk.
- Bekendtgørelse af Lov om almene boliger og støttede private andelsboliger, www.retsinfo.dk.

Udsatte grupper

Frit valg for behandling af stofmisbrug

Fra 1. januar 2003 er det blevet muligt for stofmisbrugere, der er visiteret til behandling, at vælge mellem offentlige tilbud på tværs af amtsgrænser. Desuden kan stofmisbrugeren vælge mellem offentlige og godkendte private døgnbehandlingstilbud.

Det konkrete valg skal dog være i overensstemmelse med den udarbejdede behandlingsplan, og der er således ikke frit valg mellem døgn- og dagbehandling.

Adgangen til frit valg af behandlingstilbud kan desuden begrænses for stofmisbrugere, hvis fysiske eller psykiske tilstand nødvendiggør det.

Fakta om frit valg af behandlingstilbud for stofmisbrugere

Nærmere om reglerne

Stofmisbrugere, der er visiteret til behandling, har ret til at vælge behandlingstilbud på tværs af amtsgrænser. Herudover har stofmisbrugere også ret til at vælge et privat behandlingstilbud, der er af tilsvarende karakter, som det visiterede. Retten til at vælge behandlingstilbud gælder således både på tværs af amtsgrænser og i forhold til private behandlingstilbud.

Betingelsen for det frie valg er dog, at de ønskede behandlingstilbud stemmer overens med visitationen. Private dagtilbud er ikke omfattet af retten til frit valg. Derfor er det heller ikke muligt for stofmisbrugere at bytte mellem døgn- og dagtilbud.

I sidste ende er det amtskommunens ansvar at føre tilsyn med det konkrete behandlingsforløb, hvilket også gælder i de tilfælde hvor stofmisbrugeren optages i et behandlingstilbud i en anden amtskommune eller i et privat behandlingstilbud. Derfor kan adgangen til frit at vælge behandlingstilbud også begrænses, hvis hensynet til stofmisbrugerens fysiske eller psykiske tilstand nødvendiggør det.

Hvis man ønsker at benytte det frie valg

Der er ikke i lovgivningen fastsat en oplysningspligt for myndighederne, men myndighederne skal ifølge ”god forvaltningsskik” give borgene de nødvendige oplysninger om deres valgmuligheder.

Handicappede og sindslidende

Frit valg af botilbud

Fra 1. juli 2002 har personer med handicap og sindslidende m.fl., der er anvist et længerevarende botilbud i amtsligt regi eller en ældrebolig, herunder en plejebolig, eller en plejehjemsplads/beskyttet bolig i kommunalt regi, fået mulighed for frit valg af botilbud inden for og på tværs af amts- og kommunegrænser.

Det frie valg på tværs af amts- og kommunegrænser forudsætter, at personen opfylder betingelserne for optagelse i et botilbud i både fraflytnings- og tilflytningsamtet/-kommunen.

Det frie boligvalg betyder også, at ægtepar eller samlevende får ret til at blive boende sammen.

Fakta om det frie boligvalg for handicappede og sindslidende m.fl.

Nærmere om reglerne

Handicappede og sindslidende m.fl., der er visiteret til botilbud, har fra 1. juli 2002 fået mulighed for at vælge botilbud på tværs af amts- og kommunegrænser. Det frie valg indebærer, at handicappede og sindslidende m.fl. har en mulighed for at vælge mellem de forskellige boliger, som kommunerne og amterne stiller til rådighed.

En forudsætning for at kunne vælge på tværs af amts- og kommunegrænser er dog, at betingelserne for at blive anvist til en bolig af de nævnte typer er opfyldt i såvel egen (amts)kommune som i tilflytnings(amts)kommunen. Hvis der ikke er ledige boliger i (amts)kommunen, visiteres borgeren til en venteliste.

I særlige tilfælde kan kommunalbestyrelsen/amtsrådet dog afslå borgere fra andre (amts)kommuner at blive optaget på (amts)kommunens venteliste. Det gælder dog kun, hvis tilflytningen af borgere fra andre (amts)kommuner forlænger ventetiden for (amts)kommunens egne borgere væsentligt.

Udefrakommende borgere kan dog altid komme på venteliste, hvis ansøgeren ønsker at flytte til (amts)kommunen for at bevare tæt kontakt til nære pårørende, der bor i tilflytnings(amts)kommunen, eller af religiøse grunde ønsker at blive optaget i et boligmiljø, hvis hovedformål er, at personer med samme religiøse overbevisning kan være sammen etc.

Det frie boligvalg for handicappede og sindslidende m.fl. indebærer desuden, at personer, der gør brug af det frie valg af botilbud, har ret til en bolig, der er egnet til to personer, hvis brugeren ønsker at bo sammen med sin ægtefælle eller samlever.

Hvis du ønsker at benytte det frie valg

Kommunerne og amterne er forpligtet til at udarbejde informationsmateriale om botilbuddene. Informationsmaterialet skal give borgerne oplysninger om botilbuddene, herunder om ventelisterne, på en lettilgængelig måde.

Frihed til at vælge

For mere information se bl.a.

- Bekendtgørelse af Lov om social service, www.retsinfo.dk.
- Bekendtgørelse af Lov om almene boliger samt støttede private andelsboliger, www.retsinfo.dk.

3. Det frie valg skal styrkes yderligere

Regeringen ønsker også fremover at øge det enkelte menneskes frihed og valgmuligheder. Derfor vil regeringen arbejde målrettet på at udbygge områderne, hvor borgerne får frihed til at vælge mellem forskellige servicetilbud.

Lov om frit valg

For at borgerne kan benytte det frie valg er det nødvendigt, at de har den tilstrækkelige information. Regeringen vil med en generel lovgivning om frit valg sikre, at kommunalbestyrelser og amtsråd stiller den nødvendige information til rådighed for borgerne. Borgerne skal på en lettilgængelig måde kunne få information om, hvilke valgmuligheder der findes, og hvad de enkelte tilbud indeholder.

Derudover skal kommunalbestyrelserne og amtsrådene en gang i valgperioden vurdere, på hvilke områder det frie valg kan udbredes yderligere. På den måde sikres grundlaget for en dialog mellem borgerne og de folkevalgte om udviklingen af borgernes valgmuligheder mellem forskellige servicetilbud.

Bedre grundlag for frit valg til sygehusene

Der er frit valg mellem offentlige sygehuse i Danmark. Med en lægehenvielse til sygehusbehandling kan man selv frit vælge mellem alle de offentlige sygehuse og afdelinger i landet, som varetager behandlingen. Hvis der er mere end 2 måneders ventetid, er man desuden berettiget til at vælge behandling på udenlandske eller private sygehuse. For at styrke borgernes frie valg vil regeringen sikre, at borgerne får stillet bedre information om ventetider og behandlingstilbud til rådighed.

Frihed til at vælge

Mere frit skolevalg inden for og over kommunegrænsen

Regeringen ønsker at sikre, at forældre kan vælge den skole, der passer dem og deres børn bedst. Fremover skal borgerne ikke begrænses til den lokale distriktsskole, men skal have mulighed for at vælge den skole og skolefritidsordning, de ønsker. Valgfriheden skal også gælde for skoler, der ligger i en anden kommune.

Regeringen har derfor præsenteret partierne bag folkeskoleforliget for et udkast til lovforslag om mere frit skolevalg.

Frie grundskoler skal kunne oprette børnehaver

Regeringen ønsker, at det frie valg skal give borgerne bedre mulighed for sammenhæng i deres hverdag. Derfor ønsker regeringen at give mulighed for, at f.eks. de frie grundskoler også kan oprette en børnehave. Det kan betyde at forældre, der har skolesøgende børn, kan sikre en tryk start i skolen for deres børn.

Regeringen har derfor i februar 2004 fremsat lovforslag om ændring af friskoleloven. Lovforslaget er den 20. april vedtaget af et bredt flertal i Folketinget og træder i kraft den 1. maj 2004. Med lovændringen vil de frie grundskoler kunne oprette dagtilbud til børn i alderen fra 3 år og indtil de begynder i børnehaveklasse. Dagtilbudene kan oprettes efter bestemmelserne om puljeordninger og privat dagpasning i Lov om social service. Derudover vil en fri grundskole få mulighed for i en periode at optage børn, der ikke går på skolen, i en heltidsskolefritidsordning. Pasningsordningerne bliver en del af skolens virksomhed under bestyrelsens overordnede ledelse.

Frit valg mellem offentlige og private dagtilbud – pengene følger barnet

For regeringen er det vigtigt, at forældre får flere valgmuligheder og kan benytte det dagtilbud, man finder bedst – uanset om det er offentligt, selvejende eller privat. Samtidig ønsker regeringen et varieret udbud af dagtilbud, f.eks. med forskellige pædagogiske tilgange, værdigrundlag eller lignende.

For at styrke det frie valg mellem forskellige typer af dagtilbud har regeringen derfor i marts 2004 fremsat lovforslag om, at ”pengene følger barnet”. Lovforslaget skal blandt andet forbedre mulighederne for private leverandører af dagtilbud.

Forsøg med ordninger med personlige budgetter

Regeringen ønsker, at den enkelte borger i højere grad selv har indflydelse på den service, der tilbydes af det offentlige. På nogle områder kan det f.eks. ske ved, at borgerne får penge til betaling af ydelsen og frit kan vælge, hvem der skal løse opgaven. Derfor vil regeringen i samarbejde med en række kommuner arbejde på at lave forsøg med personlige budgetter på hjemmehjælpsområdet. Horsens og Greve kommuner har allerede fået tilladelse til at i gangsatte forsøg med personlige budgetter til ældre.